

**Wyrok z dnia 18 lutego 1997 r.
II UKN 91/96**

1. W myśl art. 59 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 268 ze zm.) przekazanie gospodarstwa rolnego następcy lub innej osobie musiało nastąpić w formie aktu notarialnego. Przepis art. 38 ust. 4 ustawy przewidywał tylko możliwość wcześniejszej wypłaty renty w szczególnie uzasadnionych przypadkach, natomiast nie zmieniał warunków przyznania świadczenia.

2. W sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych sąd drugiej instancji rozpoznając rewizję od wyroku wydanego przed 1 lipca 1996 r. orzekł w składzie jednego sędziego i dwóch ławników (art. 477⁸ KPC w brzmieniu przed nowelizacją dokonaną ustawą z dnia 1 marca 1996 r. o zmianie Kodeksu postępowania cywilnego... w związku z art. 11 ust. 2 tej ustawy).

Przewodniczący SSN: Teresa Romer, Sędziowie SN: Andrzej Kijowski, Stefania Szymańska (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 18 lutego 1997 r. sprawy z wniosku Zenona Z. przeciwko Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddział Regionalny w S. o ustalenie zbiegu prawa do świadczeń, na skutek kasacji wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu z dnia 5 października 1996 r. [...]

o d d a ł kasację.

U z a s a d n i e n i e

Pozwany organ rentowy decyzją z dnia 17 stycznia 1996 r. odmówił Zenonowi Z. prawa do pobierania w zbiegu inwalidzkiej renty rolniczej i emerytury pracowniczej.

W odwołaniu od tej decyzji wnioskodawca podniósł, że gospodarstwo rolne przekazał następcy w czerwcu 1990 r., a zatem przed dniem 31 grudnia 1990 r.

Pozwany organ rentowy wniósł o oddalenie odwołania.

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Szczecinie ustalił następujący stan faktyczny:

Wnioskodawca złożył wniosek o przyznanie renty inwalidzkiej dla właściciela gospodarstwa rolnego w dniu 29 marca 1990 r. Organ rentowy decyzją z dnia 20 czerwca 1990 r. przyznał wnioskodawcy prawo do renty inwalidzkiej z tytułu przekazania gospodarstwa rolnego następcy od dnia przekazania gospodarstwa rolnego. Wypłatę świadczenia zawieszono do czasu nadesłania aktu notarialnego. W dniu 28 czerwca 1991 r. wnioskodawca wraz z żoną Krystyną Z. przekazali gospodarstwo rolne swojemu synowi i synowej (Miroslawowi i Helenie małżonkom Z.) umową darowizny, sporządzoną w Państwowym Biurze Notarialnym w G. przed notariuszem Marianną K. Notariusz w pisemnym oświadczeniu podała, iż wszystkie sprawy związane z koniecznością zawarcia do końca 1990 r. umów przeniesienia własności gospodarstw

rolnych były załatwiane priorytetowo i okres oczekiwania na załatwienie tych spraw "nie wynosił od roku do dwóch lat".

W oparciu o powyższe ustalenia Sąd Wojewódzki wyrokiem z dnia 22 kwietnia 1996 r. oddalił odwołanie. Sąd uznał bowiem, iż wnioskodawca przekazał gospodarstwo rolne w 1991 r., wobec czego nie przysługuje mu prawo do pobierania świadczenia rolniczego ze świadczeniem pracowniczym w stosownym zbiegu.

W rewizji wnioskodawca zarzucił: niewyjaśnienie wszystkich okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, a w szczególności pominięcie decyzji Burmistrza Gminy i Miasta N. z 19 lipca 1990 r. oraz przyjęcie jako dowodu pisma Notariusza z G. z dnia 11 stycznia 1990 r. "bez przeprowadzenia dowodu pisma". Rewidujący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

Wyrokiem z dnia 9 października 1996 r. Sąd Apelacyjny oddalił rewizję. W motywach wyroku Sąd wywiódł, iż stosownie do art. 33 ust. 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz. U. z 1993 r., Nr 71, poz. 342 ze zm.), w razie zbiegu prawa do emerytury lub renty przysługującej na podstawie tejże ustawy z prawem do emerytury lub renty z innego ubezpieczenia społecznego, uprawnionemu wypłaca się jedno wybrane przez niego świadczenie. Ustawa ta weszła w życie z dniem 1 stycznia 1991 r. (art. 123). Do zbiegu prawa do emerytury lub renty z ubezpieczenia społecznego rolników indywidualnych i członków ich rodzin z prawem do emerytury lub renty z innego ubezpieczenia społecznego stosuje się przepisy dotychczasowe (art. 107 ust. 1 cytowanej ustawy). Z przepisu tego wynika, iż o wypłatę świadczenia zbiegowego (tj. "półtora" świadczenia) może ubiegać się osoba, która miała przyznane prawo do renty rolnej z ubezpieczenia społecznego rolników indywidualnych i członków ich rodzin przed wejściem w życie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. Z mocy art. 108 tej ustawy decyzje ustalające warunkowo prawo do świadczeń z ubezpieczenia społecznego rolników indywidualnych i członków ich rodzin utraciły moc, jeżeli warunki nabycia prawa nie zostały spełnione przed dniem wejścia w życie ustawy. Organ rentowy decyzją z dnia 20 czerwca 1990 r. przyznał wnioskodawcy rentę inwalidzką z tytułu przekazania gospodarstwa rolnego następcy od dnia przekazania gospodarstwa rolnego, zawieszając jednocześnie wypłatę świadczenia do czasu nadesłania aktu notarialnego. Wnioskodawca przekazał gospodarstwo rolne następcy aktem notarialnym w dniu 28 czerwca 1991 r., a więc po wejściu w życie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. Warunki nabycia prawa do renty nie zostały zatem spełnione przed wejściem w życie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r., w związku z czym rewizja nie jest zasadna.

W skardze kasacyjnej skarżący domaga się uchylenia wyroku Sądu Apelacyjnego i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania "sądowi pierwszej instancji".

Skarżący zarzuca: 1) naruszenie przepisów postępowania mających istotny wpływ na wynik sprawy, a w szczególności art. 47 § 4 KPC poprzez rozpoznanie rewizji w niewłaściwym składzie, tj. jednego sędziego i dwóch ławników oraz pominięcie przeprowadzenia dowodu z przesłuchania "Notariusza oraz Burmistrza", 2) naruszenie prawa materialnego poprzez błędną jego wykładnię, a w szczególności art. 108 ustawy z 20 grudnia 1990 r., a także konstytucyjnie chronionej zasady prawa nabytego zgodnie z obowiązującymi przepisami

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Jak wynika z przedstawionego wyżej stanu sprawy, wnioskodawca zgłosił wniosek o przyznanie inwalidzkiej renty rolniczej w dniu 24 kwietnia 1990 r., a więc pod rządami ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 268 ze zm.). Organ rentowy decyzją warunkową z dnia 20 czerwca 1990 r. przyznał wnioskodawcy rentę inwalidzką z tytułu przekazania gospodarstwa rolnego następcy, zawieszając wypłatę świadczenia do czasu nadesłania aktu notarialnego o przekazaniu gospodarstwa rolnego.

Poza sporem jest, że na wniosek Burmistrza Gminy i Miasta N. z dnia 19 lipca 1990 r. organ rentowy podjął decyzją z dnia 21 sierpnia 1990 r. wypłatę renty inwalidzkiej od dnia 20 czerwca 1990 r. Decyzja ta została wydana w oparciu o art. 38 ust. 4 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r., który stanowił, iż w szczególnie uzasadnionych przypadkach, na wniosek terenowego organu administracji państwowej, wypłata emerytury lub renty może również nastąpić przed przekazaniem gospodarstwa rolnego, jednakże przez okres nie dłuższy niż 12 miesięcy, jeżeli następca pracuje w tym gospodarstwie rolnym.

Wnioskodawca przekazał gospodarstwo rolne następcom w dniu 28 czerwca 1991 r. (data sporządzenia aktu notarialnego), tj. pod rządami ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników. Z mocy art. 122 tejże ustawy utraciła moc ustawa z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i ich rodzin. Moc obowiązującą utracił zatem także art. 38 ust. 4 tej ustawy. Trafnie podkreśliły Sądy obu instancji, iż w myśl art. 33 ust. 2 ustawy z 20 grudnia 1990 r. w razie zbiegu prawa do emerytury lub renty przysługującej na podstawie tejże ustawy z prawem do emerytury lub renty z innego ubezpieczenia społecznego, uprawnionemu przysługuje jedno wybrane przez niego świadczenie. Ustawa ta dopuszcza jednak pobieranie świadczeń zbiegowych na zasadach określonych w art. 107.

W myśl ust. 1 tego przepisu do zbiegu prawa do emerytury lub renty z ubezpieczenia społecznego rolników indywidualnych i członków ich rodzin z prawem do emerytury lub renty z innego ubezpieczenia społecznego stosuje się przepisy dotychczasowe. Z przepisu tego wynika, że o wypłatę świadczenia zbiegowego może ubiegać się osoba, która miała ustalone prawo do świadczenia emerytalno-rentowego rolniczego na podstawie ustawy z 14 grudnia 1982 r. W niniejszej sprawie wnioskodawca nie spełnia tego wymagania. Jak już wyjaśnił Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 5 lutego 1997 r., II UKN 18/96, prawo do pobierania świadczeń emerytalno-rentowych w stosownym zbiegu dla osób, które ubiegały się o świadczenia emerytalno-rentowe z ubezpieczenia społecznego rolników, było uzależnione w 1990 r. od zgłoszenia wniosku o przyznanie takiego świadczenia do dnia 30 czerwca 1990 r. oraz od przekazania gospodarstwa rolnego do dnia 31 grudnia 1990 r. (por. art. 8 ust. 3 ustawy z dnia 24 lutego 1990 r. o niektórych warunkach funkcjonowania ubezpieczenia społecznego rolników indywidualnych i członków ich rodzin w 1990 r. - Dz. U. Nr 14, poz. 90). Przekazanie gospodarstwa rolnego następcy albo innej osobie - w myśl art. 59 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. - musiało nastąpić w drodze umowy w formie aktu notarialnego. Przepisy tej ustawy - gdy chodzi o przenoszenie własności gospodarstwa rolnego - nie przewidywały jakiegokolwiek odstępstwa od tej zasady. W szczególności dotyczy to tzw.

faktycznego przekazania gospodarstwa rolnego, jakie miało miejsce w niniejszej sprawie i o jakim jest mowa w art. 38 ust. 4 ustawy z 14 grudnia 1982 r. Przepis art. 8 ust. 3 powołanej wyżej ustawy z 24 lutego 1990 r. jako przepis szczególny podlega ścisłej wykładni i dlatego obejmuje on swą dyspozycją tylko sytuacje, w których rolnik przekazał gospodarstwo rolne w formie prawem przepisanej. Możliwość podjęcia wypłaty świadczenia przed przekazaniem gospodarstwa rolnego następcy, przewidziana w art. 38 ust. 4 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r., nie ma znaczenia przy ocenie, czy osoba zainteresowana spełniła warunki z art. 8 ust. 3 ustawy z 24 lutego 1990 r. Przepis art. 38 ust. 4 przewidywał bowiem tylko możliwość wcześniejszej wypłaty renty w szczególnie uzasadnionych przypadkach, natomiast nie zmieniał warunków przyznania świadczenia. Dlatego słuszne jest stanowisko Sądów obu instancji, że przekazanie przez wnioskodawcę gospodarstwa rolnego następcom nastąpiło w dniu 29 czerwca 1991 r., a więc już pod rządami ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r., w związku z czym w niniejszej sprawie nie ma zastosowania art. 107 tejże ustawy. Słusznie zatem organ rentowy odmówił prawa do wypłaty w stosownym zbiegu renty inwalidzkiej rolniczej z emeryturą pracowniczą, a to stosownie do art. 33 ust. 2 tejże ustawy, co zaaprobowali następnie Sądy obu instancji.

Stanowiska tego nie podważa art. 108 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. Skarżący w dniu 1 stycznia 1990 r. nie miał prawa do renty inwalidzkiej rolniczej. Z dniem tym utraciła moc decyzja warunkowa z dnia 20 czerwca 1990 r. Wypłacanie przez organ rentowy nadal renty inwalidzkiej nie może powodować dla niego pozytywnych skutków prawnych - gdy chodzi o zastosowanie dotychczasowych przepisów regulujących zbieg świadczeń. Składając akt notarialny o przekazaniu gospodarstwa rolnego wnioskodawca nie domagał się rozpatrzenia wniosku według dotychczasowych przepisów. Tak nie można tym bardziej potraktować wniosku o przyznanie prawa do pobierania świadczeń zbiegowych, zgłoszonego po przyznaniu mu emerytury pracowniczej w 1995 r. Ponadto warunkiem jest, by osoba zainteresowana nie ubiegała się o analogiczne świadczenie z ubezpieczenia, co ma miejsce w niniejszej sprawie. W tym miejscu Sąd Najwyższy zauważa, że w kasacji mylnie podano, że wnioskodawca w tymże roku spełnił warunki do świadczenia z ubezpieczenia społecznego osób prowadzących działalność gospodarczą, gdyż nabył "prawo do II grupy inwalidzkiej".

2. W świetle powyższego nieuzasadniony jest także zarzut, jakoby nieprzesłuchanie w charakterze świadka notariusza Marianny K. oraz Burmistrza Gminy i Miasta N. miało istotny wpływ na wynik sprawy. Jak wykazano bowiem, przekazanie gospodarstwa rolnego następcy do dnia 31 grudnia 1990 r. było warunkiem przyznania renty inwalidzkiej rolniczej, a więc w interesie wnioskodawcy było dołożenie maksymalnej staranności w dotrzymaniu tego terminu. Zobowiązanie przez Burmistrza Gminy i Miasta N. w decyzji z dnia 19 lipca 1990 r. wnioskodawcy i jego małżonki do dopełnienia formalności związanych z zawarciem umowy przekazania gospodarstwa rolnego następcy w formie aktu notarialnego w przeciągu jednego roku od dnia podjęcia wypłaty, nie miało zaś znaczenia, gdy chodzi o dotrzymanie przez wnioskodawcę terminu z art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 24 lutego 1990 roku.

3. Zgodnie z art. 11 ust. 2 ustawy z dnia 1 marca 1996 r. o zmianie Kodeksu postępowania cywilnego, rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej - Prawo upadłościowe i Prawo o postępowaniu układowym, Kodeksu postępowania administracyjnego, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz niektórych innych ustaw

(Dz. U. Nr 43, poz. 189), do złożenia i rozpoznania rewizji od orzeczenia sądu pierwszej instancji, wydanego przed dniem wejścia w życie tej ustawy, stosuje się przepisy dotychczasowe. Rozpoznanie przez Sąd Apelacyjny niniejszej sprawy w składzie sędziego zawodowego jako przewodniczącego i ławników było zatem prawidłowe (art. 477⁸ KPC przed nowelizacją dokonaną ustawą z dnia 1 marca 1996 r.). Zarządzenie rozpoznania sprawy w składzie trzech sędziów zawodowych pozostawało w kompetencji prezesa Sądu, o ile uznał on, iż jest to wskazane ze względu na szczególną zawłość sprawy (art. 47 § 3 KPC przed nowelizacją). Brak takiej decyzji zatem nie może stanowić podstawy do zarzutu, że skład rozpoznający sprawę był niewłaściwy, nawet gdy skarżący uważa, że sprawa ma charakter zawły.

4. Kierując się powyższymi przesłankami Sąd Najwyższy uznał, iż kasacja pozbawiona jest usprawiedliwionych podstaw, w związku z czym oddalił ją na mocy art. 393¹² KPC.

=====